

Alþýðusamband Íslands

Vinna

Greinargerð Atvinnumálanefndar
ESB AÐILD ÚT FRÁ SJÓNARHÓLI LAUNAFÓLKS

Aukaársfundur ASÍ

25. mars 2009

Efnisyfirlit

INNGANGUR	3
VIÐHORF ÚR HREYFINGUNNI	4
ALMENNT	5
ÁHERSLUR ASÍ:.....	5
HELSTU VERKEFNI ASÍ:.....	5
SJÁVARÚTVEGUR	6
ÁHERSLUR ASÍ:.....	6
HELSTU VERKEFNI ASÍ:.....	6
LANDBÚNAÐUR	7
ÁHERSLUR ASÍ:.....	7
HELSTU VERKEFNI ASÍ:.....	7
BYGGÐAMÁL	8
ÁHERSLUR ASÍ:.....	8
HELSTU VERKEFNI ASÍ:.....	8

Inngangur

Í ályktun ársfundar ASÍ síðastliðið haust um aðgerðir til að endurheimta fjármálastöðugleika eru lagðar til ýmsar aðgerðir á sviði atvinnumála. Þar er byggt á stefnu sambandsins í atvinnumálum, ekki hvað síst þeim áherslum sem þar eru lagðar á stuðning við hagnýtar rannsóknir, nýsköpun og sprotafyrirtæki.

Hér er ekki ætlunin að rifja frekar upp atvinnustefnu ASÍ. Hins vegar er ljóst að ályktun ársfundarins um að sækja eigi um aðild að Evrópusambandinu og upptöku evru getur haft ýmsar afleiðingar fyrir atvinnulífið sem ekki hefur verið tekið á með beinum hætti í atvinnustefnunni hingað til.

Það er því brýnt að kortleggja vandlega þýðingu fullrar aðildar að ESB fyrir íslenskt atvinnulíf, greina helstu álitamálin og á grundvelli þess leggja fram eðlileg samningsmarkmið gagnvart sambandinu.

Í upphafi árs 2009 fékk miðstjórn ASÍ Atvinnumálanefnd það verkefni að koma með tillögur að samningsmarkmiðum Íslands gagnvart ESB út frá sjónarhóli launafólks – einkum átti að horfa til markmiða í sjávarútvegs-, landbúnaðar- og byggðamálum.

Til að undirbúa vinnuna stóð nefndin fyrir fundum um hvert ofanefnt málefnasvið. Fengnir voru sérfræðingar og fulltrúar hagsmunasamtaka til að reifa álitamál, kosti aðildar, galla og eðlileg samningsmarkmið.

Einnig var leitað eftir viðhorfum úr hreyfingunni, annars vegar með því að hafa ofanefnda fundi opna með svigrúmi fyrir umræður, hins vegar með því að kalla óformlega eftir athugasemdum innan úr hreyfingunni.

Nefndin kom saman á fjórum fundum til að vinna úr efni opnu fundanna og öðrum gögnum. Niðurstöður eru settar fram í fimm köflum: Viðhorf úr hreyfingunni, almennar niðurstöður, sjávarútvegur, landbúnaður og byggðamál.

Vinnuferlinu má lýsa með eftirfarandi skýringarmynd:

Viðhorf úr hreyfingunni

Kallað var óformlega eftir athugasemdum innan úr hreyfingunni. Ýmislegt áhugavert kom þar fram. Sumt af því hefur ratað inn í tillögur nefndarinnar – annað ekki, en nýtist engu að síður við áframhaldandi þróun á áherslum ASÍ.

Almennt: Fram kom ánægja með það framtak ASÍ að efna til opinna funda í tengslum við mótun á samningsmarkmiðum gagnvart ESB. Talað var um að þátttaka hefði mátt vera meiri. Bent var á að þó það væri uppbyggileg nálgun að draga fram bæði kosti og galla tengda aðild þá væri e.t.v. meiri fengur af því að fá fram gallana því að samningskröfurnar þyrftu að miða að því að draga úr áhrifum þeirra. Senda þyrfti samninganefnd Íslands skýr skilaboð, m.a. um að gleypa ekki við öllum skilyrðum ESB án vandlegrar athugunar. Bent var á að Ísland taki nú þegar við stórum hluta af gerðum ESB án þess að hafa mikið um þær að segja. Ef við gengjum inn kæmumst við nær ákvörðunartökuferlinu – þó svo að áhrif okkar yrðu vissulega ekki mjög mikil. Þá var bent á að ef við hæfum aldrei aðildarviðræðurnar kæmumst við aldrei að því hvað væri í boði. Loks var lýst yfir áhyggjum af því að ef við misstum krónuna sem stjórnþæki í efnahagsmálum þá gæti orðið erfiðara að spyrna gegn atvinnuleysi þegar illa áraði. Á hinn bóginn væri ábati af því ef evran tryggði stöðugra rekstrarumhverfi fyrir atvinnulífið.

Sjávarútvegs mál: Meðal sjómanna hafa verið mótuð skýr samningsmarkmið en þau lúta fyrst og fremst að því að tryggja yfirráð Íslands yfir efnahagslögsögunni, óskorað fullveldi landsins í samningum um deilistofna og afdráttarlausa heimild Íslendinga til að stunda hvalveiðar. Einnig hafa sjómenn ákveðna fyrirvara varðandi hugsanleg áhrif af rýmri heimildum útlendinga til að fjárfesta í greininni. Úr röðum verkafólks komu skilaboð um að þrátt fyrir að ýmis tækifæri blasi við sjávarútvegi innan ESB (t.d. á sviði markaðsaðgangs) þá verði að fara varlega í samningaviðræðum um þennan málaflokk þar sem lífsafkoma þjóðarinnar er í húfi.

Landbúnaðarmál: Innan raða verkafólks eru skiptar skoðanir um hvort landbúnaður muni leggjast niður á Íslandi ef við göngum inn í ESB. Sýn Bændasamtakanna væri samt líklega of þröng. Mörg tækifæri blasa við landbúnaði innan ESB, t.d. markaðssetning á grundvelli ímyndar um hreinleika og hollustu og meiri fullvinnsla á býlum.

Byggðamál: Viðraðar voru áhyggjur af því að ef við misstum krónuna sem stjórnþæki þá gæti orðið sérstaklega erfitt að spyrna gegn atvinnuleysi á landsbyggðinni, ef evran yrði tekin upp hér á landi þyrfti það að gerast á eðlilegum aðlögunartíma.

Almennt

Höfuðmarkmið EES-samningsins er að tryggja einsleitt markaðssvæði sem nær yfir aðildarríki ESB og EFTA (þ.e. innri markaðinn). Samningurinn kveður á um hið fjórþætta frelsi í viðskiptum; með vörur, þjónustu og fjármagn auk frelslis launafólks til að leita sér að vinnu í öðru Evrópuríki. Þó að atvinnumál séu ekki með beinum hætti hluti af EES-samningnum þá verður að hafa í huga að óbein áhrif í gegnum ýmiss konar samvinnu eru talsverð. Í samningnum eru t.d. ákvæði um samvinnu í félagsmálum, jafnréttismálum, menntamálum, rannsóknnum og þróun.

Þýðing fullrar aðildar

Ljóst er að ef Ísland gengur í ESB þá munu ýmis ákvæði sambandsins á sviði atvinnumála hafa bein áhrif hér á landi. Í grófum dráttum er hér um að ræða annars vegar ýmis nýleg ákvæði ESB sem urðu til eftir samþykkt EES-samningsins og hins vegar eldri stefnur sambandsins. Hvað varðar nýleg ákvæði ber helst að nefna Amsterdam-sáttmálann frá 1997, en í honum er sett fram hin svokallaða „evrópska atvinnustefna“; og Lissabon-áætlunina frá 2000, en með henni var atvinnustefna ESB fléttuð saman við efnahags- félags- og umhverfisstefnur sambandsins. Hvað varðar eldri stefnur ESB ber helst að nefna sjávarútvegs-, landbúnaðar- og byggðastefnu sambandsins. Auk ákvæða ESB á sviði atvinnumála munu ákvæði á öðrum sviðum einnig geta haft áhrif. Ef Ísland gengi í myntbandalagið þá myndi peningastefna ESB t.d. hafa mikil áhrif á rekstrarumhverfi allra greina í landinu.

Álitamál – kostir og gallar

Í fljótu bragði verður ekki séð að þátttaka í evrópsku atvinnustefnunni fæli í sér sérstök vandamál. Það má reyndar deila um hve viðeigandi hún er í íslensku samhengi þar sem atvinnuþátttaka er langt fyrir ofan markmið Lissabon-áætlunarinnar. Á hinn bóginn má benda á ýmsan ávinning af því að gerast aðili að evrópsku atvinnustefnunni, ekki hvað síst þann að taka þátt í opnu samráði við mótun atvinnustefnu og sívirku mati og samanburði á árangri. Eldri stefnur ESB fela einnig í sér ýmiss tækifæri. Þetta á t.d. við um byggðastefnu sambandsins. Aðrar eldri stefnur ESB fela í sér fleiri álitamál. Þetta á t.d. við um sjávarútvegs- og landbúnaðarstefnuna.

Sýn ASÍ:

- Full ástæða er til að hefja aðildarviðræður við ESB og láta á það reyna í samningum hvort hægt sé að sníða í burtu galla sem aðild gætu fylgt

Helstu áherslur ASÍ:

- Setja fram skýr samningsmarkmið og á grunni þeirra samningskröfur
- Það fer eftir eðli máls og því hve miklir hagsmunir eru í húfi hvort fara á fram á varanlegar sérlausnir, tímabundnar undanþágur eða yfirlýsingar
- Kröfur á að rökstyðja með sérstöðu Íslands innan Evrópu svo og fordæmum úr aðildarsamningum annarra landa þar sem það á við

Sjávarútvegur

Sjávarútvegur fellur utan við gildisvið EES-samningsins, að öðru leyti en því að fjallað er um viðskipti með fisk og aðrar sjávarafurðir í bókun 9 við samninginn. Einnig eru samræmdar reglur fyrir Ísland og ESB samkvæmt EES-samningnum um heilbrigði og hollustu við framleiðslu á sjávarafurðum og ná þær til aflameðferðar, framleiðslu og búnaðar um borð í fiskiskipum. Þá hefur EES-samningurinn áhrif á sjávarútveg t.d. með reglum um aðbúnað, hollustu afurða og vinnutíma.

Þýðing fullrar aðildar

Stefna ESB í sjávarútvegsmálum byggist á fjórum þáttum; fiskveiðistjórnun og verndun, sameiginlegu markaðsskipulagi, sameiginlegri uppbyggingarstefnu og samningum við önnur ríki. Heildarkvóti er settur á sameiginlega fiskistofna og ýmsum tæknilegum verndaraðgerðum beitt til að stýra nýtingunni. Veittir eru styrkir, m.a. til að draga úr veiðigetu og laga fiskveiðisamfélög að breytingum í greininni. Heimilt er að grípa inn í markaði til að tryggja öruggt framboð afurða og lágmarksverð. Gert er ráð fyrir öflugum eftirliti með veiðum en ábyrgðin hvílir á viðkomandi strandríkjum. ESB tekur að sér að gera samninga við ríki utan ESB um aðgang að deilistofnum. Sambandið beitir sér fyrir uppbyggingu fiskeldis.

Álitamál – kostir og gallar

Á opnum fundi nefndarinnar um sjávarútvegsmál voru reifuð ýmis álitamál er tengjast aðild Íslands að ESB.

Kostir tengdir aðild: Evran tryggir stöðugleika í efnahagslegu umhverfi sjávarútvegsins. Tollar falla niður á sjávarafurðum og það verður hagstæðara að vinna fisk meira fyrir útflutning. Aðgangur að styrkjum, m.a. til að bregðast við umróti vegna breyttra atvinnuhátta.

Gallar tengdir aðild: Tap forræðis yfir fiskimiðunum, framsal samningsforræðis vegna deilistofna, bann við hvalveiðum, fjárfestingar erlendra aðila í íslenskum sjávarútvegi, brottkast afla, slælegt eftirlitskerfi o.fl.

Sýn ASÍ:

- Að yfirráð Íslands yfir auðlindum sjávar innan efnahagslögsögu séu tryggð og ávinningur af nýtingu þeirra skili sér inn í íslenskt atvinnulíf

Helstu áherslur ASÍ:

- Að yfirráð Íslands yfir auðlindum sjávar innan efnahagslögsögu séu tryggð
- Að ávinningur af nýtingu auðlinda sjávar skili sér inn í íslenskt atvinnulíf
- Hagsmunir Íslands í samningum um deilistofna séu sannanlega tryggðir
- Rétturinn til að nýta allar auðlindir sjávar, þar með talin sjávarspendýr, á sjálfbæran hátt sé tryggður
- Kröfur vegna sjávarútvegsmála á að rökstyðja með tilvísun til þess að sjávarútvegur er sjálfbær atvinnugrein hér á landi, að stofnar eru almennt í betra ásigkomulagi en innan ESB, að afkoma þjóðarinnar byggir á sjávarútvegi og að sjávarútvegur er undirstaða byggðar í landinu

Landbúnaður

Eins og sjávarútvegur þá fellur landbúnaður utan við gildisvið EES-samningsins. Þó ber að hafa í huga að á grundvelli EES-samningsins má vænta þess að matvæla-löggjöf ESB verði tekin upp hér á landi innan tíðar en það myndi hafa talsverð áhrif á reglur um heilbrigði og hollustu við framleiðslu á landbúnaðarafurðum.

Þýðing fullrar aðildar

Meginmarkið landbúnaðarstefnu ESB er að framleiðsluákvæðanir bænda ráðist í meira mæli af markaði, að hún hvetji til sjálfbærs búskapar og að hún sé sem einföldust. Í framkvæmd hefur hún verið stöðugum breytingum undirorpin. Róttækustu breytingar síðustu ára hafa miðað að því að draga úr stuðningi sem greiddur er til framleiðenda eftir magni og tegund framleiðsluafurða. Þess í stað hafa verið teknar upp „grænar greiðslur“. Þær byggja á sögulegri viðmiðun um greiðslur og greiðast út á ræktunarland. Einnig eru færðir fjármunir frá framleiðslutengdum stuðningi yfir í framlög til byggðaþróunar og atvinnuuppbyggingar í dreifbýli.

Álitamál – kostir og gallar

Á opnum fundi nefndarinnar um landbúnaðarmál voru reifuð ýmis álitamál er tengjast aðild Íslands að ESB.

Kostir tengdir aðild: Evran tryggir stöðugleika í efnahagslegu umhverfi landbúnaðar. Tollar falla niður á landbúnaðarafurðum; þar með skapast forsendur fyrir lækkun matvælavæðs og sóknarfærum íslensks matvælaíðnaðar á erlendum mörkuðum. Aðgangur að styrkjum sem hvetja til atvinnuþróunar fremur en kyrrstöðu.

Gallar tengdir aðild: Tollar gagnvart löndum utan ESB gætu hækkað, aukin hætta á dýrasjúkdómum vegna innflutnings á ófrosnu kjöti, minni markaðshlutdeild innlendrar framleiðslu og samsvarandi tekjumissir bænda, afurðastöðva og starfsfólks í tengdum greinum, afnám tolla og tilflutningur á framleiðslu landbúnaðarafurða gæti hugsanlega teflt matvælaöryggi þjóðarinnar í hættu.

Sýn ASÍ:

- Að komið verði til móts við hugsanlegan samdrátt í markaðshlutdeild innlendrar landbúnaðarframleiðslu

Helstu áherslur ASÍ:

- Auk hefðbundinna styrkja landbúnaðarstefnu ESB verður að tryggja heimildir til að beita öðrum úrræðum hér á landi, eins og t.d. norðurslóða- og harðbýlisstyrkjum svo og byggðasjóðum sambandsins – þannig verði leitast við að koma til móts við hugsanlegan samdrátt í markaðshlutdeild innlendrar framleiðslu og tryggja matvælaöryggi
- Heimildir til viðeigandi aðgerða gegn útbreiðslu dýrasjúkdóma séu tryggðar
- Kröfur vegna landbúnaðarmála á að rökstyðja með tilvísun til sérstöðu Íslands hvað varðar hollustu og heilbrigði matvæla, þess að íslenskur landbúnaður er af náttúrlegum ástæðum ekki samkeppnishæfur við evrópskan; einnig má nýta fordæmi úr aðildarsamningum annarra landa

Byggðamál

Aðgangur að byggðasjóðum ESB fellur utan við gildisvið EES-samningsins. Þrátt fyrir það hafa áherslur ESB í byggðamálum talsverð áhrif hér á landi. Beinu áhrifin koma m.a. fram í gegnum aðgang Íslands að áætlunum, t.d. svokallaðri „Norðurslóðaáætlun“. Óbeinu áhrifin koma fram í ESB-löggjöf sem setur sveitarfélögunum ákveðnar skorður t.d. í umhverfismálum, opinberum innkaupum og eftirliti á sviði heilbrigðis- og byggingamála.

Þýðing fullrar aðildar

Byggðastefnu ESB verður að skoða í samhengi við meginmarkmið sambandsins um uppbyggingu innri markaðarins. Hliðaráhrif þessa markmiðs eru ýmiss konar tilfærslur á efnahagsstarfsemi á milli svæða. Byggðastefnan er hugsuð sem mótvægi við þessu, þ.e. með því að jafna aðstöðu milli svæða og gera ráð fyrir aðlögun þeirra er hlúð að samstöðu innan sambandsins. Samkvæmt markmiðum byggðastefnu ESB 2007-13 skulu fátæk svæði studd til að „ná öðrum“. Svæði sem standa frammi fyrir miklum efnahagslegum tilfærslum studd til að viðhalda samkeppnishæfni og önnur svæði til þátttöku í svæðasamstarfi.

Álitamál – kostir og gallar

Á opnum fundi nefndarinnar um byggðamál voru reifuð ýmis álitamál er tengjast aðild Íslands að ESB.

Kostir tengdir aðild: Ísland þyrfti ekki lengur að glíma við afleiðingar af þátttöku í innri markaðnum (t.d. byggðaröskun) án þess að hafa aðgang að byggðasjóðunum. Aðgangur að sjóðum, samstarfsáætlunum og þekkingu opnar möguleika fyrir hið borgaralega samfélag (sveitarfélög, stéttarfélög ...) til að verða virkara á sviði byggða- og atvinnuþróunarmála. Við þurfum að takast á við ESB innan þess eða í gegnum EES, með aðgangi að fleiri sjóðum og áætlunum myndast e.t.v. hvati til að skipuleggja okkur betur í Evrópusamvinnunni.

Gallar tengdir aðild: Flókið regluverk og stjórnsýsla, samskipti sveitarstjórna og stéttarfélaganna við ESB gerir kröfur um bolmagn sem kannski er ekki fyrir hendi, smærri skipulagseiningar gætu staðið frammi fyrir óraunhæfum kröfum, óljós ávinningur miðað við núverandi skipulagseiningar.

Sýn ASÍ:

- Að tekið verði tillit til sérstöðu Íslands hvað varðar strjálbýli og veikburða skipulagseiningar í stjórnsýslunni

Helstu áherslur ASÍ:

- Að sérstaða Íslands, m.a. hvað varðar strjálbýli og áhrif innri markaðarins á byggða- og atvinnuþróun hér á landi, sé viðurkennd í byggðastefnu ESB og í skilyrðum fyrir úthlutun úr sjóðum sambandsins
- Að komið verði til móts við veikburða skipulagseiningar í íslenskri stjórnsýslu til að þær eigi raunhæfa möguleika á þátttöku í Evrópusamvinnunni
- Að tekið verði tillit til þess að sumar gerðir /kröfur ESB í byggðamálum kann að vera óraunhæft að útfæra við íslenskar aðstæður
- Kröfur vegna byggðamála á að rökstyðja með tilvísun í sérstöðu Íslands, þess að landið er jaðarsvæði, eyja fjarri meginlandinu, strjálbýlt og fámenn; einnig má nýta fordæmi úr aðildarsamningum annarra landa